

Suomalaisten maltilliset ja kirjavat maahanmuuttoasenteet

MARJA AVONIUS & ELINA KESTILÄ-KEKKONEN

Johdanto

Maahanmuutto ei ole Suomessa uusi ilmiö, vaikka muuttoliike Suomeen on ollut muihin Pohjoismaihin verrattuna melko vähäistä. Pakolaisten vastaanotto herätti keskustelua mediassa jo 1970- ja 1990-luvuilla, mutta politiikan agendalle maahanmuuttokysymys nousi näkyvästi vasta 2010-luvun taitteessa. Maahanmuuton politisoituminen oli tuolloin yhteydessä perussuomalaisten kannatuksen kasvuun ja läpimurtoon, vaikka se ei suinkaan ole ainut puolueen kannatusta selittävä tekijä (ks. esim. Arter & Kestilä-Kekkonen 2014). Maahanmuutosta tuli kaikkia suomalaisia koskettava julkisen keskustelun aihe viimeistään kesällä 2015, kun Euroopan pakolaisvirrat saavuttivat Suomen. Turvapaikanhakijoiden määrän yllättävä kasvu synnytti myös ulkoparlamentaarista toimintaa katupartioineen ja niitä vastustavine liikkeineen.

Maahanmuuttajiin kohdistuvien asenteiden akateeminen tutkimus on ollut verrattain katkonaista ja pirstaloitunutta Suomessa. Tilastollisia tutkimuksia suomalaisten suhtautumisesta maahanmuuttoon julkaistiin säännöllisesti ainoastaan vuoteen 2009 saakka (Jaakkola 1989; 1995; 1999; 2005; 2009). Suomalaisten maahanmuuttoasenteita on tarkasteltu myös jonkin verran radikaalioikeiston kannatuspotentiaalın näkökulmasta (Kestilä 2005) ja rasmin teorioihin liittyen (Puuronen 2011). Samoin on kartoitettu maahanmuuttajien kokemuksia syrjinnästä ja asenteita kantaväestöä kohtaan (ks. esim. Jasinskaja-Lahti & al. 2012; Jasinskaja-Lahti & al. 2006). Akateemisen tutkimuksen ohella populaarimmat teokset ovat tarttuneet maahanmuuttokeskustelun vilkastumiseen ja sen äänenpainojen muutokseen kansalaisyhteiskunnassa (Keskinen & al. 2009; Hanula 2011).

Kuitenkin vaikka suomalaisten maahanmuuttoasenteet ovat olleet monessa tutkimuksessa keskiössä tai niitä on sivuttu, asenteet on nähty hyvin yksilolotteisesti. Asenteiden taustalla olevia erilaisia orientaatioita ei ole juuri tutkittu empiirisesti pintaa syvemmältä, vaan on tyydytty kokoaviin kattokäsitteisiin, kuten ”maahanmuuttovastaisuuteen” ja ”maahanmuuttokriittisyyteen”. Maahanmuuttoa vastustavat käyttävät jälkimmäistä termiä kuvaamaan omaa valtavirrasta poikkeavaa näkemystään maahanmuutosta ja sen tarpeellisuudesta. Tutkijoiden keskuudessa termin käyttöä on pidetty harhaanjohtavana ja jopa katsottu sen peittävän maahanmuuttoa vastustavien kaksijakoisen ja ennakkoluuloisen suhtautumisen ilmiöön (esim. Maasilta 2014). Kattotermien merkittävin ongelma on, että ne niputtavat erityisesti julkisessa keskustelussa yhteen hyvin erilaisia ja erilaisista motiiveista nousevia maahanmuuttokysymyksen liittyviä asenteita.

Tässä artikkelissa tarkastelemmekin, minkälaisia asenteellisia orientaatioita suhtautumisessa maahanmuuttajiin voidaan Suomessa erottaa ja mitkä tekijät selittävät niitä. Lisäksi asetamme Suomen kontekstiin: miten suomalaisten asenteelliset orientaatiot vertautuvat muiden eurooppalaisten asenteisiin?

Aluksi luomme katsauksen aiempaan maahanmuuttoasenteiden tutkimukseen ja niihin tekijöihin, joiden on havaittu vaikuttavan maahanmuuttoasenteisiin. Tämän jälkeen operationalisoimme asenteellisiin orientaatioihin vaikuttavat yksilötason tekijät. Empiiristä aineistoa analysoimme monimuuttujamenetelmin. Tutkimuksen aineisto on European Social Surveyn (ESS) seitsemännän tutkimuskierroksen kyselytutkimus. Aineisto mahdollistaa paitsi yksilötason vertailun, myös maiden välisen aggregaattitason analyysin. Vuonna 2014 aineisto kerättiin henkilökohtaisilla käyntihaas-

tatteluilla 22 Euroopan maassa (N, koko aineisto = 28 221; N, Suomi = 2 087), ja se sisälsi laajan maahanmuuttoasenteita kartoittavan kysymyspatteriston (ks. tarkemmin protokolla ESS 2015a).

Maahanmuuttoasenteiden tutkimus

Maahanmuuttoasenteiden tutkimus on pitkälti perintöä amerikkalaiselle rotuennakkoluuloja tarkastellelle tutkimukselle ja aikaisemmassa tutkimuksessa onkin keskitytty usein rotukysymyksen ja rasismien teoriaan (esim. Blumer 1958). Kuten julkisessa keskustelussa myös tutkimuskirjallisuudessa rasismien käsite on sittemmin laajentunut sisältämään myös kulttuuriset ennakkoluulot ja ideologiat, joissa tiettyjen ihmisryhmien poissulkeminen oikeutetaan biologisten erojen sijaan luonnollisilla kulttuurisilla eroavaisuuksilla (ks. esim. Taguieff 1988). Suomessa rasismia pitkään tutkinut Vesa Puuronen näkee rasismien monimuotoisena käsitteenä, joka pitää sisällään niin erilaisia rasistisia ideologioita, kuten natsismin, äärinationalismin ja islaminvastaisuuden, sekä kaikki sellaiset institutionaaliset ja arkielämässä esiintyvät käytännöt, jotka asettavat tietyt etniset, rodulliset tai kulttuuriset ryhmät alempiarvoiseen asemaan (Puuronen 2011). Osa tutkijoista on kuitenkin kritisoinut rasismien käsitteen käyttöä maahanmuuttajiin kohdistuvan syrjinnän kuvauksessa, sillä se ei perustu enää biologisiin vaan kulttuurisiin piirteisiin (Siebers & Dennisen 2014). Kulttuurisen erilaisuuden korostamisen voidaankin nähdä jopa korvanneen ideologisen rasismien, jolloin rotuhierarkian sijasta kulttuurit nähdään luontaisesti niin erilaisina, että niiden ei tulisi kommunikoida keskenään (Todorov 1994, 156–157.)

Maahanmuuttajiin kohdistuvista ennakkoluuloista on käytetty käsitettä ksenofobia (muukalaispelko) esimerkiksi silloin, kun maahanmuuttajiin kohdistuvat ennakkoluulot on haluttu erottaa selkeästi rotuun tai etnisyyteen perustuvista ennakkoluuloista eli rasismista (esim. Rydgren 2008). Osassa tutkimuksista on tavattu vielä eritellä vieraaseen uskontoon liittyvä pelko ja käytetty termiä islamofobia kuvaamaan nimenomaan muslimeihin kohdistuvia ennakkoluuloja.

Maahanmuuttokysymyksen politisoitumisen on myös nähty linkittyvän sosiaalipalveluiden jakamiseen ja tulonjakoon liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Asenteita, joiden mukaan

hyvinvointivaltion edut kuuluvat vain kantaväestölle, kutsutaan hyvinvointisovinismiksi (*welfare chauvinism*). 2000-luvulla hyvinvointisovinismi on liittynyt erityisesti hyvinvointivaltion palveluiden jakamista koskevaan tutkimukseen, jossa on tarkasteltu esimerkiksi maahanmuuttajien määrän (Weber 2015), yksilön poliittisen kompetenssin ja kulttuurisen pääoman (van der Waal & al. 2012) sekä globalisaation (Mewes & Mau 2013) vaikutusta yksilön halukkuuteen sulkea maahanmuuttajat hyvinvointivaltion tarjoamien etuuksien ulkopuolelle. Eurooppalaisissa tutkimuksissa on havaittu, että maahanmuuttajia pidetään selvästi vähemmän oikeutettuna hyödyntämään hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamia palveluita kuin muita paljon palveluita tarvitsevia ryhmiä, kuten työttömiä, vammaisia ja eläkeläisiä (esim. van Oorschot 2008).

Maahanmuutto on yksi niistä globalisaation mukanaan tuomista ilmiöistä, jotka jakavat yksilöitä kansainvälistymis- ja modernisoitumisprosessin voittajiin ja häviäjiin ja näin muokkaavat niin poliittista kysyntää kuin tarjontaa. Perinteisen sosioekonomisen jakolinjat sijasta kulttuuriset kysymykset, kuten suhtautuminen maahanmuuttoon, määrittävät puoluevalintaa entistä voimakkaammin. Toisaalta puolueiden on havaittu reagoineen poliittisen kysynnän muutokseen verrattain heikosti, tai ainakin hitaasti: vaikka sosio-kulttuurinen vedenjakaja erottaa kasvavasti kansalaisia, puolueet ovat edelleen painottaneet perinteistä sosioekonomista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta (van der Brug & van Spanje 2009; vrt. Kriesi & al. 2006). Toisaalta erityisesti maahanmuuttokysymyksessä populistiset radikaalioikeistopuolueet ovat vastanneet äänestäjäkunnan kysyntään. Maahanmuuttoasenteiden tutkimuksella onkin kiinteä yhteys radikaalioikeiston tutkimukseen. Populistisen radikaalioikeistopuolueen määritelmästä riippuen nationalismia ja maahanmuuttovastaisuutta voidaan pitää puolueiden ideologian keskeisinä piirteinä (esim. Norris 2005) tai vain osana niiden menestyksen reseptiä (Kitschelt 1995). Kuitenkin erityisesti hyvinvointisovinismien on esitetty olevan radikaalioikeiston tapa liittää tulonjakoon ja työmarkkinoihin liittyvät kysymykset osaksi rasistista viestiään (Kitschelt 1995) tai maahanmuuton vastustajien tapa käyttää retoriikkaa, joka on yleisemmin hyväksyttävää (Pyrhönen 2015).

Maahanmuuttovastaiset asenteet voidaan nähdä myös kahden ryhmän, kantaväestön (*in-group*)

ja maahanmuuttajien (*out-group*), välisen konfliktin tuloksena. Negatiiviset asenteet toista ryhmää kohtaan voivat ylläpitää oman ryhmän sosiaalista identiteettiä (Tajfel 1982). Esimerkiksi tarkasteltaessa suomalaisten suhtautumista venäläisiä maahanmuuttajia kohtaan on havaittu, että voimakas kansallinen identifioituminen on yhteydessä negatiivisiin asenteisiin venäläisiä maahanmuuttajia kohtaan sekä vähemmistön kokemiseen uhkana (Brylka & al. 2015). Rotuennakkoluulojen on esitetty perustuvan juuri tällaiseen ryhmien välisiä eroja korostavaan ajatteluun eli valtaapitävien tunteeseen siitä, että vähemmistöryhmä on alempiarvoinen, ulkopuolinen ja erilainen, ja lisäksi uhkaa jotakin hallitsevalle ryhmälle luonnollisesti kuuluvaa etuoikeutta (Blumer 1958). Realistisen konfliktiteorian mukaan ennakkoluulot liittyvät tilanteeseen, jossa kahden ryhmän intressit törmäävät ja enemmistö puolustautuu vähemmistön luomaa todellista kollektiivista uhkaa vastaan (ks. esim. Citrin & al. 1997). Globaalissa yhteiskunnassa uhka ilmenee lisääntyvänä kilpailuna yhteiskunnan resursseista, esimerkiksi sosiaaliturvasta tai työpaikoista, ja se voi olla koettua tai todellista. Todelliseen uhkaan liittyvät rakenteelliset tekijät, kuten vähemmistön suhteellinen koko, yhteiskunnan taloudellinen tilanne ja tulonjakoon liittyvät kysymykset (esim. Semyonov & al. 2006, Scheepers & al. 2002). Koettuun uhkaan vaikuttavat näiden lisäksi vähemmistön näkyvyys yhteiskunnassa ja yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet (Blalock 1967).

On huomattava, että aggregaattitason tekijöiden vaikutus ei kuitenkaan välttämättä näy yksilötasolla: esimerkiksi yksilön sosioekonomisen aseman vaikutus maahanmuuttoasenteisiin on heikompi Itä-Euroopan kuin Länsi-Euroopan maissa (Kunovich 2004). Silti niiden välillä voidaan nähdä yhteys: onhan rationaalisen valinnan teorian mukaista, että ne enemmistöryhmät, joihin rakenteelliset muutokset voimakkaimmin kohdistuvat, suhtautuvat myös muita negatiivisemmin kilpailevaan vähemmistöryhmään. Tutkimuksissa onkin todettu, että työttömät, ruumiillista työtä tekevät ja matalapalkkaiset kansalaiset suhtautuvat maahanmuuttoon keskimääräistä vastustavammin (ks. esim. Scheepers & al. 2002; Semyonov 2008) tai kokevat etnisen uhan voimakkaammin, samoin maan taloudellisen tilanteen heikoksi arvioivat (Citrin & al. 1997), työttömyyden uhkaa kokevat (McLaren 2003) ja heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevat (Schnei-

der 2008). Myös omaan elämäänsä tyytymättömyyden on katsottu syyttävän epäonnesta keskimääräistä todennäköisemmin ulkopuoliseksi koettua ryhmää, kuten maahanmuuttajia (McLaren 2003; Zick & al. 2011).

Väestöryhmien välisten kontaktien on katsottu lieventävän niiden välistä konfliktia ja keskinäistä ennakkoluuloisuutta. Suvaitsevaisuutta muita väestöryhmiä kohtaan lisää samassa asemassa olevien ihmisten ponnistelu yhteisten päämäärien hyväksi (Allport 1954). Ajatuskulkua noudattaen maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ei välttämättä konfliktiteorian mukaisesti enää lisää koettua uhan määrää enää tietyn tason jälkeen, koska maahanmuuttajien määrän lisääntyessä myös potentiaaliset kontaktit lisääntyvät ja ihmisten ennakkoluuloisuus vähenee (Schneider 2008).

Kontaktihypoteesi on kuitenkin osin ongelmallinen: etnisten ryhmien väliset kontaktit voivat myös voimistaa olemassa olevia kielteisiä mielikuvia ja heikentää ryhmien välisiä suhteita. Lisäksi siihen liittyy valikoitumisen ongelma: ihmiset, jotka ovat lähtökohtaisesti ennakkoluuloisempia toista ryhmää kohtaan, välttelevät kontaktia heidän kanssaan (Pettigrew 1998). Tutkimusten mukaan maahanmuuttajaystäviä omaavat kansalaiset kokevat maahanmuuttajien suuren määrän vähemmän uhkaavana (McLaren 2003; Schneider 2008). Näin on todettu olevan myös Suomessa: useita maahanmuuttajia tuntevat kokevat harvemmin sosioekonomista uhkaa, kannattavat harvemmin rasistisia asenneväittämiä ja suhtautuvat myönteisemmin sekä pakolaisten että ulkomaisen työvoiman vastaanottamiseen (Jaakkola 2005). Yksilön kontakteihin maahanmuuttajiin vaikuttaa myös hänen asuinpaikkansa, mutta toisaalta sekä maaseudulla että etnisessä naapurustossa asuminen on havaittu lisäävän maahanmuuttovastaisuutta (Semyonov & al. 2008). Suurissa kaupungeissa asuvat ovat sen sijaan keskimäärin myönteisempiä (Scheepers & al. 2002), vaikka maahanmuuttoväestö keskittyy niihin. Suomessa kuitenkin asuinpaikan yhteys maahanmuuttoasenteisiin näyttää perustuvan paikkakuntien ikä- ja koulutusrakenteiden välisiin eroihin (Jaakkola 2009).

Yksilötasolla asenteita maahanmuuttajia kohtaan voi selittää myös yleinen luottamus vieraisiin ihmisiin eli sosiaalinen luottamus. Sosiaalinen luottamus on sosiaalisten verkostojen ohella osa sosiaalista pääomaa, joka tarkoittaa ”yksilöiden välisiä siteitä, sosiaalisia verkostoja sekä niistä syntyviä vuorovaikutuksen ja luottamuksen normeja”

(Putnam 2000, 19). Yhteisön sisäinen sosiaalinen luottamus edesauttaa kollektiivista toimintaa ja yhteistyötä ja vaikuttaa siten myönteisesti yhteiskunnan ja demokratian toimintaan (Bäck & Kestilä-Kekkonen 2013). Sosiaalinen pääoma voi olla joko siltoja rakentavaa (*bridging*) tai ryhmäyttävää (*bonding*). Näin ollen vahva sosiaalinen pääoma voi joko erottaa väestöryhmiä niiden rakentamisa ryhmien sisälle voimakkaita luottamuksen normeja tai yhdistää niitä rakentamalla ryhmien välistä keskinäisluottamusta. Osassa aggregaattitason tutkimuksia on havaittu, että etninen monimuotoisuus heikentää yhteisön yleistä sosiaalista luottamusta (ks. esim. Alesina & Ferrara 2002; Dincer 2010). Tulokset ovat kuitenkin ristiriitaisia. Esimerkiksi naapuruston etnisen monimuotoisuuden on todettu vähentävän sosiaalista luottamusta, kun taas työpaikkojen etnisellä monimuotoisuudella on positiivinen vaikutus sosiaaliseen luottamukseen (Kokkonen & al. 2014). Myös Tom Van der Meer ja Jochem Tolsma (2014) arvioivat, että etninen monimuotoisuus on kyllä haitallista esimerkiksi naapurustojen sosiaaliselle yhtenäisyydelle, mutta ei yleiselle sosiaaliselle luottamukselle, ainakaan eurooppalaisessa kontekstissa.

Perinteisten sosiodemografisten muuttujien suhteen tulokset ovat sen sijaan olleet hyvinkin ristiriitaisia: osassa tutkimuksista naisten on havaittu olevan miehiä maahanmuuttajavastaisempia (Zick & al. 2011), kun taas toiset tutkimukset ovat päätyneet päinvastaiseen tulokseen (Scheepers & al. 2002; Semyonov & al. 2006) tai sukupuolen vaikutus maahanmuuttoasenteisiin on ollut merkityksetön (Davidov & Meuleman 2012). Suomalaisessa tutkimuksessa ei ole havaittu merkittävää eroa asenteissa sukupuolten välillä (Jaakkola 2009). Eurooppalaisessa vertailussa maahanmuuttajavastaisien asenteiden on havaittu olevan voimakkaimpia yli 65-vuotiailla, mutta osassa maita myös nuorin ikäryhmä, 16–21-vuotiaat, on asenteiltaan keskimmäisiä ikäryhmiä maahanmuuttajavastaisempi (Zick & al. 2011). Sen sijaan koulutuksen vaikutuksesta saadut tulokset ovat melko yksiselitteisiä: korkeammin koulutetut suhtautuvat maahanmuuttoon selvästi matalammin koulutettuja myönteisemmin (ks. esim. Coenders & Scheepers 2003). Näin on ollut aikaisemman tutkimuksen mukaan myös Suomessa (Jaakkola 2009).

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessa käytetään European Social Surveyn (ESS) seitsemännän kierroksen kyselytutkimusaineistoa (tiedot protokollasta, ks. ESS 2015a). Käsiällä oleva aineisto kerättiin henkilökohtaisilla käyntihaastatteluilla 22 Euroopan maassa vuonna 2014. Aineiston kokonaisvastaajamäärä on 28 221, josta suomalaisten vastaajien osuus on 2 087. Suomen aineistossa oli muualla kuin Suomessa syntyneitä 4,8 prosenttia ja etniseen vähemmistöön kuuluvia 1,6 prosenttia.

Aineiston empiirinen analyysi jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tehtiin kuvaileva katsaus suomalaisten ideologisiin painotuksiin maahanmuuttokysymyksessä pääkomponenttianalyysia soveltamalla. Kysymykset (B32–33, D1–11, D14, ks. kyselylomake ESS 2015b), jotka kartoittavat vastaajien suhtautumista maahanmuuttoon, redusoiitiin pienempään määrään pääkomponentteja, joiden lukumäärää ei rajoiteta etukäteen. Maahanmuuttoasenteiden teoreettista taustaa sekä aiempia tutkimuksia seuraten aineistosta valikoitiin muuttujat, jotka mittasivat maahanmuuton vaikutuksia yhteiskuntaan (esim. talouteen ja kulttuuriin), maahanmuuttajien ominaisuuksiin liittyviä preferenssejä ja sitä, miten vastaajat kokisivat (mahdolliset) maahanmuuttajat lähipiirissään. Muuttujien skaala vaihtelee välillä 0–10: muuttujien B32–33, D7–D9 ja D14 kohdalla negatiivisesta/rajoittavasta positiiviseen/sallivaan suhtautumiseen, D1–D6 ja D10–D11 positiivisesta/sallivasta suhtautumisesta negatiiviseen/rajoittavaan suhtautumiseen.

Ennen analyysia asteikot käännettiin niin, että ne olisivat teoreettisesti yhdenmukaisia ja pääkomponenttipistemäärien tulkinta olisi yksiselitteistä. Mitä pienempi pääkomponenttipistemäärä, sitä negatiivisemmin tai rajoittavammin vastaaja suhtautui maahanmuuttoon liittyvään asiakysymykseen, ja mitä suurempi pistemäärä, sitä positiivisemmin tai sallivammin vastaaja siihen suhtautui. Selkeyden vuoksi taulukoissa 1 ja 3 väitteet on esitetty negatiivisella ilmaisulla. Pääkomponenttianalyysissa sovellettiin suorakulmaista rotaatiota (*varimax*), jotta maksimoitaisiin latausten jakaantuminen pääkomponenteille.

Analyysin toisessa osassa tarkasteltiin maahanmuuttoasenteiden erilaisiin orientaatioihin liittyviä taustatekijöitä Suomessa lineaarisen regressioanalyysin keinoin eli sitä, mitkä tekijät selittävät kansalaisten erilaisia asenteellisia orientaa-

tiota maahanmuuttokysymyksessä. Kolmannessa osassa Suomen asenneilmapiiriä verrattiin muihin Euroopan maihin: miten suomalaisten maahanmuuttoa koskevien orientaatioiden painotukset suhteutuvat muiden eurooppalaisten vastaaviin painotuksiin? Tätä varten muodostettiin koko aineistosta pääkomponenttiratkaisu, jossa maiden väestöjen koko on huomioitu. Tämän jälkeen tehtiin vielä maiden välillä keskiarvovertailu pääkomponenttipistemääriä hyödyntäen.

Suomalaisten asenneorientaatiot ja niitä selittävät tekijät

Pääkomponentteja muodostui Suomen aineistosta kolme. Ne selittivät yhdessä 58,6 prosenttia muuttujien kokonaisvaihtelusta. Taulukossa 1 on esitetty valittujen muuttujien lataukset pääkomponenteille. Pääkomponenttiratkaisun perusteella muodostettiin kolme asteikolla 0–10 vaihtelevaa summamuuttujaa (0 = erittäin negatiivinen/rajoittava suhtautuminen, 10 = erittäin positiivinen/salliva suhtautuminen). Tämän jälkeen tehtiin line-

aarinen regressioanalyysi (taulukko 2), jossa kukin summamuuttujista oli vuorollaan selitettävänä muuttujana ja selitettävänä muuttujina sukupuoli (0 = mies, 1 = nainen), tyytyväisyys maan taloudelliseen tilanteeseen tyytyväisyys omaan elämään (molemmassa 0–10, 0 = erittäin tyytymätön, 10 erittäin tyytyväinen), kokemus omien tulojen riittävydestä (0 = ei riittävät, 1 = riittävät), sosiaalinen luottamus (0–10, 0 = vahva epäluottamus, 10 = vahva luottamus), maahanmuuttajastävien määrä (0 = ei maahanmuuttajastäviä, 1 = useita tai joitakin maahanmuuttajastäviä) ja puoluekan- ta (kuusi suurinta puoluetta, dummy-koodattu).

Ensimmäiseen pääkomponenttiin ”etniset ja rodulliset erot” latautuivat muuttujat, joissa vastaaja arvioi sitä, missä määrin hän kokee luontevaksi rinnakkaiselon muunrotuisten tai eri etnistä taustaa olevien ihmisten kanssa. Toisen pääkomponentin ”hyöty ja sopeutuminen” muuttujissa korostui maahan tulevalta vaadittava osaaminen ja taidot, kuten koulutus, ammatti- ja kielitaito sekä sitoutuminen maan elämäntapaan. Kolmannelle pääkomponentille ”taloudellinen ja kulttuurinen uhka” latautuneissa muuttujissa vastaaja arvi-

Taulukko 1. Maahanmuuttoasenteita mittaavien muuttuvien latautuminen pääkomponenteille. Su- luissa kysymyksen koodi (ks. lomake ESS 2015b). European Social Survey 2015a: Suomen aineisto.

	Etniset ja rodulliset erot	Hyöty ja sopeutuminen	Taloudellinen ja kulttuurinen uhka
Tärkeää, että maahanmuuttaja on valkoihoinen (käännetty) (D4)	0,760		
Vastustaisi eri rotua tai etnistä alkuperää olevaa esimiehenä (D10)	0,747		
Vastustaisi eri rotua tai etnistä alkuperää olevan naimista sukuun (D11)	0,745		
Tärkeää, että maahanmuuttaja on kristitty (käännetty) (D3)	0,622	0,388	
Rotusyrjintälaki työpaikoilla on hyväksi/pahaksi maalle (D14)	0,594		
Tärkeää, että maahanmuuttajalla on tarvittavaa ammattitaitoa (käännetty) (D5)		0,826	
Tärkeää, että maahanmuuttajalla on hyvä koulutus (käännetty) (D1)		0,804	
Tärkeää, että maahanmuuttaja puhuu maan virallista kieltä (käännetty) (D2)	0,354	0,724	
Tärkeää, että maahanmuuttaja sitoutuu tulomaan elämäntapaan (D6)		0,670	
Maahanmuuttajat vievät työpaikat (D7)			0,728
Maahanmuuttajat saavat enemmän kuin maksavat (D8)			0,720
Maahanmuutto haitaksi taloudelle (B32)	0,331		0,710
Maahanmuuttajat pahentavat rikollisuusongelmia (D9)			0,686
Maahanmuutto heikentää kulttuuria (B33)	0,514		0,539

KMO = 0,866, Bartlettin testi < ,001

0,3 pienempiä latauksia ei ole otettu taulukossa huomioon

N = 2 087

oi maahanmuuton vaikutuksia yhteiskuntaan, kuten talouteen, turvallisuuteen, työpaikkojen säilymiseen sekä kulttuuriin.

Taulukossa 2 on esitetty lineaarisen regressioanalyysin tulokset. Miehet painottavat etnisiä ja rodullisia eroja hieman naisia enemmän, ja myös korkeampi ikä ja heikompi koulutus kiristävät asenteita. Sosiaalinen luottamus puolestaan lieventää suhtautumista etnisiin ja rodullisiin eroihin, samoin kuin maahanmuuttajastävät. Yllättäen tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen vaikuttaa jo-

pa negatiivisesti rotueroihin liittyviin asenteisiin, kun taas tyytyväisyydellä omaan elämään ei ole niihin vaikutusta. Puoluekannatuksen osalta kansalaiset jakaantuvat asenneorientaatioiltaan kolmeen ryhmään: eniten eri etnisten ryhmien välistä yhteensopimattomuutta korostavat keskimäärin perussuomalaisten kannattajat, kokoomuksen ja keskustan kannattajien jäädessä asenteiltaan keskivaiheille. Vasemmisto, sosialidemokraatit ja vihreät painottavat etnisten ryhmien välistä yhteensopimattomuutta vähiten.

Taulukko 2. Suomalaisten maahanmuuttoasenteita selittävät tekijät. Lineaarinen regressioanalyysi. Regressiokertoimet (suluisa kertoimen keskivirhe). European Social Survey 2015a: Suomen aineisto.

	Etniset ja rodulliset erot	Hyöty ja sopeutuminen	Taloudellinen ja kulttuurinen uhka
Sukupuoli: nainen ref. mies	0,181* (0,074)	0,215* (0,086)	0,031 (0,060)
Ikä (vuosina)	-0,028*** (0,002)	-0,010*** (0,003)	0,002 (0,002)
Koulutus (vuosina)	0,084*** (0,009)	0,081*** (0,011)	0,064*** (0,007)
Tyytyväisyys maan taloudelliseen tilanteeseen (0–10)	-0,045* (0,020)	0,007 (0,023)	0,114*** (0,016)
Tyytyväisyys omaan elämään (0–10)	0,027 (0,026)	-0,084** (0,030)	0,035 (0,021)
Sosiaalinen luottamus (0–10)	0,108*** (0,021)	0,100*** (0,131)	0,176*** (0,017)
Maahanmuuttajastäviä: useita tai joitakin ref. ei maahanmuuttajastäviä	0,604*** (0,077)	0,471*** (0,090)	0,333*** (0,062)
Kokemus tulojen riittävyydestä: riittävät ref. ei riittävät	0,036 (0,113)	0,100 (0,131)	-0,003 (0,091)
Puoluevalinta: kokoomus ref. keskusta	0,175 (0,108)	-0,168 (0,126)	0,102 (0,088)
Puoluevalinta: perussuomalaiset ref. keskusta	-0,285* (0,131)	-0,478** (0,154)	-0,593*** (0,107)
Puoluevalinta: vasemmisto ref. keskusta	0,889*** (0,180)	0,716** (0,213)	0,358* (0,147)
Puoluevalinta: vihreät ref. keskusta	0,881*** (0,150)	0,979*** (0,177)	0,602*** (0,122)
Puoluevalinta: sosialidemokraatit ref. keskusta	0,572*** (0,120)	-0,105 (0,139)	0,156 (0,098)
N	1 976	2 028	1 941
Adjusted R2	0,273	0,141	0,229

*) p < 0.05, **) p < 0.01, ***) p < .0001

Naiset, korkeammin koulutetut ja nuoremmat painottavat myös hieman miehiä, vanhempia ja heikommin koulutettuja kansalaisia vähemmän maahanmuuttajien ominaisuuksia ja maahanmuuton hyötynäkökohtia. Yllättäen tyytyväisyys omaan elämään lisää maahanmuuttajien kohdistettuihin odotusten merkitystä, kun taas korkeampi sosiaalinen luottamus ja maahanmuuttajakontaktit lähipiirissä taas vähentävät niitä. Puoluekannatusta katsottaessa perussuomalaiset painottavat eniten maahanmuuttajien osaamisen ja taitojen tärkeyttä, kun taas vihreät ja vasemmisto pitävät niitä keskimäärin selvästi vähemmän merkityksellisinä. Huomattavaa on, että kokoomuksen, keskustan tai sosialidemokraattien kannattajien välillä ei ole merkittäviä asenne-eroja.

Toisin kuin tarkasteltaessa kahta muuta asenneorientaatiota, sukupuolella tai iällä ei ole merkittävää vaikutusta taloudellisen ja kulttuurisen uhan kokemukseen. Eniten maahanmuutosta johtuvaa taloudellista ja kulttuurista uhkaa kokevat heikommin koulutetut, jotka eivät ole tyytyväisiä maan taloudelliseen tilanteeseen. Heidän luottamuksensa muihin ihmisiin on myös keskimää-

räistä heikompaa. Maahanmuuttajakontaktit lähipiirissä heikentävät koettua uhkaa. Kuitenkin maahanmuuton hyötynäkökohtia aiemmin tarkasteltaessa myös koetun uhan osalta maahanmuuttajiin suhtautuvat kriittisimmin perussuomalaisia kannattavat, kun taas vähiten uhkaa kokevat vihreiden ja vasemmiston kannattajat.

Suomalaisten maahanmuuttoasenteet kansainvälisessä vertailussa

Kaikki ESS-maat kattavasta aineistosta muodostettiin saman tyyppinen pääkomponenttiratkaisu kuin Suomen aineistosta, kuitenkin painottaen vastaajamääriä vastaamaan maiden todellista väestömäärää (taulukko 3). Pääkomponenttiratkaisu oli hyvin samankaltainen kuin Suomenkin tapauksissa, vaikka kertoimissa olikin hieman eroavaisuuksia. Ratkaisun pohjalta muodostettiin kolme uutta muuttujaa, joiden arvot olivat pääkomponenttipistemääriä (keskiarvo 0, keski-

Taulukko 3. Maahanmuuttoasenteita mittaavien muuttuvien latautuminen pääkomponenteille. Suluisa kysymyksen koodi (ks. Iomake ESS 2015b). European Social Survey 2015a: Koko aineisto.

	Etniset ja rodulliset erot	Hyöty ja sopeutuminen	Taloudellinen ja kulttuurinen uhka
Maahanmuuttajat saavat enemmän kuin maksavat (D8)			0,779
Maahanmuutto haitaksi taloudelle (B32)			0,737
Maahanmuuttajat vievät työpaikat (D7)			0,727
Maahanmuutto heikentää kulttuuria (B33)	0,359		0,664
Maahanmuuttajat pahentavat rikollisuusongelmia (D9)			0,614
Vastustaisi eri rotua tai etnistä alkuperää olevaa esimiehenä (D10)	0,766		
Tärkeää, että maahanmuuttaja on valkoihoinen (käännetty) (D4)	0,764		
Vatustaisi eri rotua tai etnistä alkuperää olevan naimista sukuun (D11)	0,760		
Tärkeää, että maahanmuuttaja on kristitty (käännetty) (D3)	0,689		
Rotusyrjintälaki on pahaksi mille tahansa maalle (D14)	0,307		
Tärkeää, että maahanmuuttajalla on hyvä koulutus (käännetty) (D1)		0,820	
Tärkeää, että maahanmuuttajalla on tarvittavaa ammattitaitoa (käännetty) (D5)		0,789	
Tärkeää, että maahanmuuttaja puhuu maan virallista kieltä (käännetty) (D2)		0,784	
Tärkeää, että maahanmuuttaja sitoutuu tulomaan elämäntapaan (D6)		0,618	

KMO = 0,836, Bartlettin testi $p < ,001$
 0,3 pienempiä latauksia ei ole otettu taulukossa huomioon
 N = 19 962

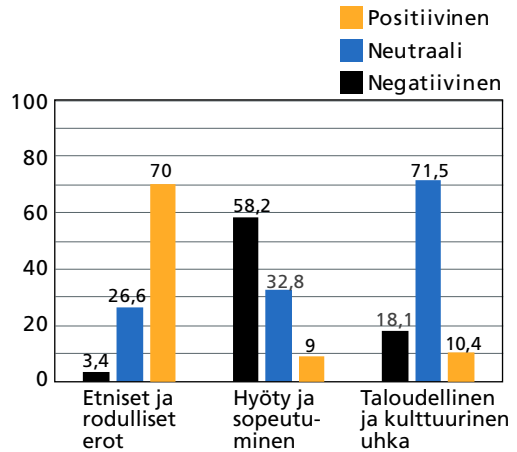
hajonta 1), ja tarkasteltiin eri maiden väestön keskimääräistä poikkeavuutta kaikkien eurooppalaisten keskiarvosta. Pääkomponenttipistemäärissä korkeampi arvo tarkoittaa positiivisempaa tai liberaalimpaa suhtautumista, kun taas matalampi arvo viittaa negatiivisempaan tai rajoittavampaan suhtautumiseen.

Kuviossa 1 on esitetty summamuuttujilla suomalaisten jakaantuminen maahanmuuttokysymyksissä negatiiviseen (arvo 0–3,8), neutraaliin (arvo 4–6,8) ja positiiviseen suhtautumiseen (arvo 7–10). Tulosten mukaan suomalaisten asenteissa painottuvat vaatimukset maahanmuuttajien hyödyistä yhteiskunnalle ja heidän sopeutumisensa siihen. Sen sijaan negatiiviset asenteet etnisesti tai rodullisesti erilaisia ihmisiä kohtaan ovat verrattain harvinaisia. Suurin osa suomalaisista suhtautuu varsin neutraalisti siihen, että maahanmuuttajat aiheuttaisivat taloudellista tai kulttuurista uhkaa.

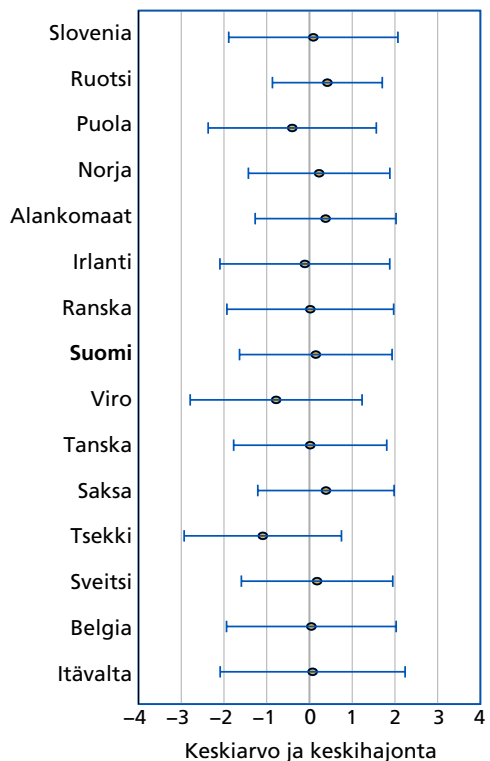
Viittätoista Euroopan maata vertailtiin niiden keskimääräisten maahanmuuttoasenteiden suhteen (kuvio 2). Epäluuloisimmin etnisiin ja rodullisiin eroihin ja ryhmien rinnakkaiseloon suhtautuvat tšekit, virolaiset ja puolalaiset, kun taas keskimääräistä selvästi suvaitsevaisempia ovat alankomaalaiset, ruotsalaiset ja saksalaiset. Myös suomalaisten suvaitsevaisuus eri etnisiä ryhmiä kohtaan on hieman korkeampaa kuin eurooppalaisten keskimäärin.

Keskimäärin maahanmuuttajista saatavan hyödyn ja maahanmuuttajien taidot ja osaamisen kokevat tärkeimmäksi keskieurooppalaiset, kuten itävaltalaiset, belgialaiset ja saksalaiset (kuvio 3). Vähiten maahanmuuttajien ominaisuuksilla on merkitystä ruotsalaisille, norjalaisille ja tanskalaisille, ja myös suomalaiset muiden pohjoismaalaisten tavoin painottavat keskivertoeurooppalaista vähemmän maahanmuuton hyötynäkökohtia.

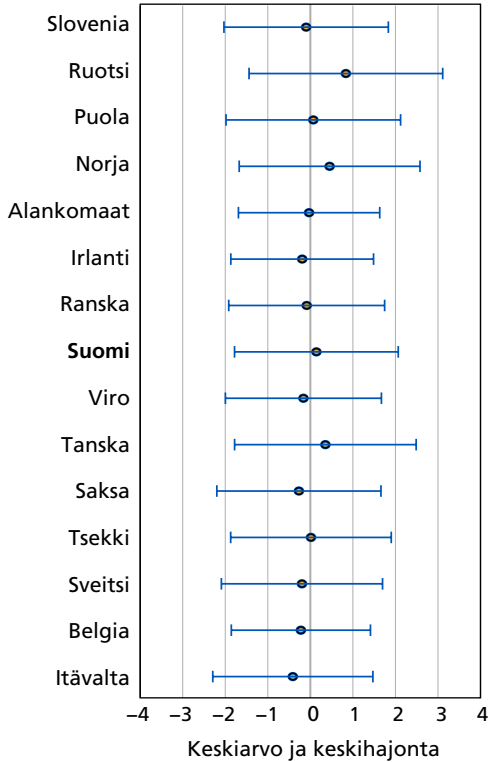
Taloudellista ja kulttuurista uhkaa kokevat hieman keskimääräistä enemmän tšekit, itävaltalaiset, belgialaiset ja slovenialaiset, kun taas ruotsalaiset, puolalaiset ja virolaiset kokevat sitä keskimääräistä vähemmän (kuvio 4). Suomalaisten uhkan kokemus on keskivertoeurooppalaista aavistuksen pienempi ja suurin piirtein samalla tasolla norjalaisen ja tanskalaisten kanssa.



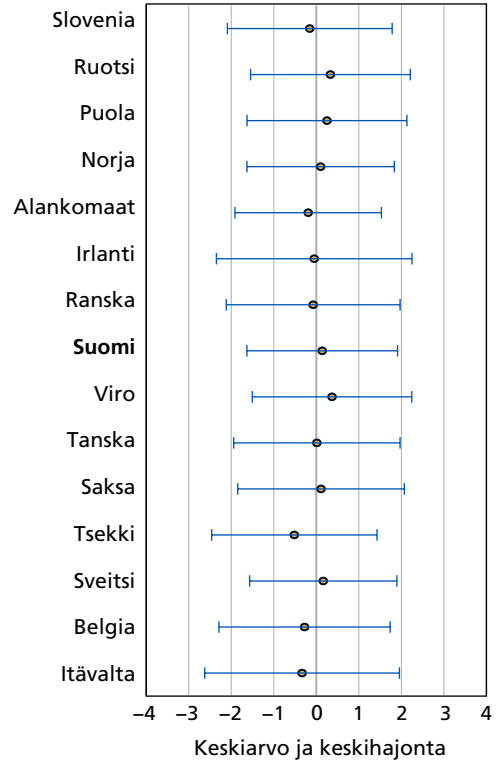
Kuvio 1. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin (% vastaajista). European Social Survey 2015: Suomen aineisto.



Kuvio 2. Eurooppalaisten maahanmuuttoasenteet vertailussa: Etniset ja rodulliset erot. Pääkomponenttipistemäärien keskiarvo ja keskihajonta. European Social Survey 2015a.



Kuvio 3. Eurooppalaisten maahanmuuttoasenteet vertailussa: Hyöty ja sopeutuminen. Pääkomponenttipistemäärien keskiarvo ja keskihajonta. European Social Survey 2015a.



Kuvio 4. Eurooppalaisten maahanmuuttoasenteet vertailussa: Taloudellinen ja kulttuurinen uhka. Keskiarvot ja keskihajonnat. European Social Survey 2015a.

Johtopäätökset

Tutkimuksessa tarkasteltiin suomalaisten asenteellisia orientaatioita maahanmuuttokysymykseen ja niitä selittäviä tekijöitä. Lisäksi suomalaisten asenteellisia painotuksia suhteessa maahanmuuttoon verrattiin muiden eurooppalaisten vastaaviin painotuksiin.

Tulosten mukaan kansalaisia, joiden maahanmuuttovastaisuus perustuu rotuun ja etnisyyteen, on suhteessa koko väestöön hyvin vähän. Näkemykset painottuvat enemmän siihen, missä määrin maahanmuuttajilla on niitä ominaisuuksia, joista on yhteiskunnalle hyötyä. Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisten asenteet ovat kaikilla maahanmuuton ulottuvuuksilla verraten maltillisia, joskin paikoin hieman negatiivisempia kuin muissa Pohjoismaissa. Suhtautuminen etnisiin ja rodullisiin eroihin on hieman suopeampaa kuin

eurooppalaisten keskimäärin, ja maahanmuuton hyödynäkökohtia painotetaan keskivertoeurooppalaista vähemmän. Samoin taloudellisen uhkan kokemus on keskivertoa hieman pienempi.

Suomalaisten keskuudessa on merkittäviä väestöryhmittäisiä asenteellisia eroavaisuuksia: huomattavan positiivisesti maahanmuuttajiin suhtautuvat kaikissa asennekategorioissa korkeasti koulutetut sekä taloudellista ja kulttuurista uhkaa lukuun ottamatta myös nuoremmat kansalaiset. Mikäli vastaajalla oli tuttavapiirissään maahanmuuttaja, myös yleinen suhtautuminen maahanmuuttajiin oli positiivisempaa tai sallivampaa. Maahanmuuttajien määrän kasvaminen voi toisaalta lisätä mahdollisuuksia uusiin kontakteihin ja johtaa asenteiden lieventymiseen – tai toisaalta niiden kiristymiseen uhan kokemuksen kautta. Keskeiseksi tekijäksi nousseekin ryhmäyttävä sosiaalinen luottamus, eli se, missä määrin suomalaisen yhteis-

kunnan korkea keskimääräinen luottamus nostaa myös luottamusta yksilötasolla, riippumatta etnisestä heterogeenisyydestä.

Tämän tutkimuksen tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että käytetty aineisto on vuodelta 2014 eli ajalta ennen turvapaikanhakijoiden määrän huomattavaa kasvua vuonna 2015. Tutkimuksen valossa selkeä enemmistö suomalaisista on ainakin vielä tuolloin suhtautunut maahanmuuton luomiin taloudellisiin ja kulttuurisiin uhkakuviiin neutraalisti. Kesän 2015 jälkeen maahanmuutto on kuitenkin saanut mediassa aiempaan verrattuna runsaasti näkyvyyttä, mikä on saattanut vaikuttaa asenneilmapiiriin. Toisaalta mediahuomio voi korostaa ainoastaan asenteiden ääripäitä.

Tuloksista on nähtävissä, etteivät ns. vanhojen puolueiden kannattajat juuri eroa toisistaan millään asenneorientaatiolla, lukuun ottamatta sosialidemokraattien kannattajien keskimääräistä suvaitsevaisempaa asennetta rotuun ja etnisyyteen perustuvissa maahanmuuttokysymyksissä. Kriittisimmin maahanmuuttoon suhtautuvat perussuomalaisten kannattajat ja suvaitsevaisemmin vihreät, joista molemmilla on jonkinlainen asiakysymysomistajuus tahoillaan maahanmuut-

tokysymykseen. Vanhat puolueet taas kilpailevat enemmänkin perinteisillä politiikan ristiriitautuvuuksilla. Toisaalta suomalaisten maahanmuuttoasenteita voidaan pitää melko neutraaleina, ja siksi puolueet keskivertoäänestäjää tavoitellessaan eivät välttämättä ota voimakkaasti kantaa maahanmuuttokysymyksiin.

Kuitenkin kysymykset, jotka liittyvät maahanmuuttajien yhteiskunnallisiin oikeuksiin ja palveluiden saatavuuteen, ovat jatkossakin esillä poliittisessa keskustelussa. Suurin osa suomalaisista pitää tärkeänä, että maahanmuuttaja on ammattitaitoinen, koulutettu, maan kieltä osaava ja maan tapoihin sopeutuva. Läheskään kaikki Suomeen saapuvat maahanmuuttajat eivät kuitenkaan täytä näitä kriteerejä, eikä esimerkiksi kansainvälistä suojelua hakevia voida arvottaa näillä perusteilla. Jos kantaväestö kokee, että maahanmuuttajataustainen väestö ei sovi ominaisuuksiltaan suomalaisen yhteiskuntaan, on mahdollista, että ns. hyvinvointisovinistinen asenne yhteiskunnassa yleisty. Toisin sanoen halukkuus sulkea maahanmuuttajat yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle voi kasvaa.

KIRJALLISUUS

- Alesina, Alberto & La Ferrara, Elina: Who trust others? *Journal of Public Economics* 85 (2002), 207–234.
- Allport, Gordon W.: *The Nature of Prejudice*. 25th anniversary edition. Reading: Addison-Wesley, 1954.
- Arter, David & Kestilä-Kekkonen, Elina: Measuring the Extent of Party Institutionalisation: The Case of a Populist Entrepreneur Party. *West European Politics* 37 (2014):5, 932–56
- Blalock, Hubert M.: *Toward a Theory of Minority-Group Relations*. New York: John Wiley & Sons, Inc, 1967.
- Blumer, Herbert: Race Prejudice as a Sense of Group Position. *Pacific Sociological Review* 1 (1958), 3–7.
- Brylka, Asteria & Mähönen, Tuuli Anna & Jasinskaja-Lahti, Inga: National identification and attitudes towards Russian immigrants in Finland: Investigating the role of perceived threats and gains. *Scandinavian Journal of Psychology* 56 (2015), 670–677.
- Bäck, Maria & Kestilä-Kekkonen, Elina: Sosiaalinen pääoma ja poliittinen osallistuminen Suomessa. *Politiikka* 55 (2013): 2, 59–72.
- Citrin, Jack & Donald P. Green & Muste, Christopher & Wong, Cara: Public Opinion Toward Immigration Reform: The Role of Economic Motivations. *The Journal of Politics* 59 (1997): 3, 858–881.
- Coenders, Marcel & Scheepers, Peer: The Effect of Education on Nationalism and Ethnic Exclusionism: An International Comparison. *Political Psychology* 24 (2003): 2, 313–43.
- Davidov, Eldad & Meuleman, Bart: Explaining Attitudes Towards Immigration Policies in European Countries: The Role of Human Values. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 38 (2012): 5, 757–75.
- Dincer, Oguzhan G.: Ethnic Diversity and Trust. *Contemporary Economic Policy* 29 (2010): 2, 284–93.
- ESS (2015a) Round 7: European Social Survey. Data and Documentation. Norwegian Social Science Data Services, Norway. <http://www.europeansocialsurvey.org/data/round-index.html>
- ESS (2015b) Round 7: European Social Survey. Source Questionnaire. Norwegian Social Science Data Services, Norway. http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round7/fieldwork/source/ESS7_source_main_questionnaire.pdf

- Hannula, Milla: Maassa maan tavalla: maahanmuut-
tokritiikkiin lyhyt historia. Helsinki: Otava, 2011.
- Jaakkola, Magdalena: Suomalaisten suhtautuminen ul-
komaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan. Helsinki:
Työvoimaministeriö, 1989.
- Jaakkola, Magdalena: Suomalaisten kiristävät ulkomaal-
laisasenteet. Helsinki: Työministeriö, 1995.
- Jaakkola, Magdalena: Maahanmuutto ja etniset asen-
teet: suomalaisten suhtautuminen maahanmuut-
tajiin 1987–1999. Helsinki: Työministeriö, 1999.
- Jaakkola, Magdalena: Suomalaisten suhtautuminen
maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työpoliit-
tinen tutkimus 286. Helsinki: Työministeriö, 2005.
- Jaakkola, Magdalena: Maahanmuuttajat suomalaisten
näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Hel-
sinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009.
- Jasinskaja-Lahti Inga & Liebkind, Karmela & Jaakkola,
Magdalena & Reuter, Anni: Perceived Discrim-
ination, Social Support Networks and Psychological
Well-Being Among Three Immigrant Groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 37 (2006):
3, 293–311.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Mähönen, Tuuli Anna & Liebk-
kind, Karmela: Identity and attitudinal reactions to
perceptions of inter-group interactions among eth-
nic migrants: A longitudinal study. *British Journal of
Social Psychology* 51 (2012), 312–29.
- Keskinen, Suvi & Rastas, Anna & Tuori, Salla: En ole
rasisti, mutta... : maahanmuutosta, monikulttuuri-
suudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 2009.
- Kestilä, Elina: Onko Suomen puoluekentässä tilaa radi-
kaalioikeistololle? *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005):
4, 357–74.
- Kitschelt, Herbert: The Radical Right Wing in West-
ern Europe: A Comparative Analysis. Ann Arbor:
Michigan University Press, 1995.
- Kokkonen Andrej & Esaïasson, Peter & Gilljam, Mi-
kael: Migration-based Ethnic Diversity and Social
Trust: A Multilevel Analysis of How Country,
Neighbourhood and Workplace Diversity Affects
Social Trust in 22 Countries. *Scandinavian Political
Studies* 37 (2014): 3, 263–300.
- Kriesi, Hanspeter & Grande, Edgar & Lachat, Romain
& Dolezal, Martin & Bornschier, Simon & Frey,
Timotheos: Globalization and the transformation
of the national political space: Six European coun-
tries compared. *European Journal of Political Re-
search* 45 (2006), 921–956.
- Kunovich, Robert M.: Social Structural Position and
Prejudice: An Exploration of Cross-national Dif-
ferences in Regression Slopes. *Social Science Rese-
arch* 33 (2004), 20–44.
- Maasilta, Mari (toim.): Maahanmuutto, media ja edus-
kuntavaalit. Tampere: Tampere University Press,
2012.
- McLaren, Lauren M.: Anti-Immigrant Prejudice in
Europe: Contact, Threat Perception, and Prefer-
ences for the Exclusion of Migrants. *Social Forces*
81(2003): 3, 909–36.
- Mewes, Jan & Mau, Steffen: Globalization, Socio-econ-
omic Status and Welfare Chauvinism: European
Perspectives on Attitudes toward the Exclusion of
Immigrants. *International Journal of Comparative
Sociology* 54 (2013): 3, 228–45.
- Norris, Pippa: Radical Right: Voters and Parties in the
Electoral Market. New York: Cambridge Universi-
ty Press, 2005.
- Pettigrew, Thomas: Intergroup Contact Theory. *Annual
Review of Psychology* 49 (1998), 65–85.
- Putnam, Robert D: Bowling Alone: The Collapse and
Revival of American Community. New York: Si-
mon & Schuster, 2000.
- Puuronen, Vesa: Rasistinen Suomi. Helsinki: Gaudea-
mus, 2011.
- Pyrhönen, Niko: The True Colors of Finnish Welfare
Nationalism - Consolidation of Neo-Populist Ad-
vocacy as a Resonant Collective Identity through
Mobilization of Exclusionary Narratives of Blue-
and-White Solidarity. Helsinki: Svenska social- och
kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet,
2015.
- Rydgren, Jens: Immigration Sceptics, Xenophobes or
Racists? Radical Right-Wing Voting in Six West
European Countries. *European Journal of Political
Research* 47 (2008): 6, 737–65
- Scheepers, Peer & Gijsberts, Mérove & Coenders, Mar-
cel: Ethnic Exclusionism in European Countries:
Public Opposition to Civil Rights for Legal Mi-
grants as a Response to Perceived Ethnic Threat.
European Sociological Review 18(2002): 1, 17–34.
- Schneider, Silke L.: Anti-Immigrant Attitudes in Eu-
rope: Outgroup Size and Perceived Ethnic Threat.
European Sociological Review 24 (2008): 1, 53–67.
- Semyonov Moshe, Rajzman & Gorodzeizky, Anastasia:
The Rise of Anti-foreigner Sentiment in European
Societies, 1988–2000. *American Sociological Re-
view* 71 (2006): 3, 426–49.
- Semyonov Moshe, Rajzman & Gorodzeizky, Anastasia:
Foreigners' Impact on European Societies Public
Views and Perceptions in a Cross-National Com-
parative Perspective. *International Journal of Com-
parative Sociology* 49 (2008): 1, 5–29.
- Siebers, Hans & Dennisen, Marjolein HJ: Is It Cultural
Racism? Discursive Exclusion and Oppression
of Migrants in the Netherlands. *Current Sociol-
ogy* 2014, 1–20.
- Taguieff, Pierre-André: La Force du préjugé: essai sur le
racisme et ses doubles. Paris: La Découverte, 1988.
- Tajfel, Henri: Social Psychology of Intergroup Re-
lations. *Annual Review of Psychology* 33 (1982),
1–39.
- Todorov, Tzvetan: On Human Diversity: Nationalism,
Racism and Exoticism in French Thought. Cam-
bridge: Harvard University Press, 1994.
- Van der Brug, Wouter & van Spanje, Joost: Immigra-
tion, Europe and the 'New' Cultural Dimension.
European Journal of Political Research 48 (2009),
309–34.
- Van der Meer, Tom & Tolsma, Jochem: Ethnic Diver-
sity and Its Effects on Social Cohesion, *Annual Re-
view of Sociology* 40 (2014), 459–78.
- Van der Waal, Jeroen & Achterberg, Peter & Hotuman,
Dick & de Koster, Willem & Manevska, Kateri-
na: 'Some Are More Equal than Others': Econom-

- ic Egalitarianism and Welfare Chauvinism in the Netherlands. *Journal of European Social Policy* 19 (2012): 5, 350–363.
- Van Oorschot, Wim: Solidarity towards Immigrants in European Welfare States. *International Journal of Social Welfare* 17 (2008), 3–14.
- Weber, Hannes: National and Regional Proportion of Immigrants and Perceived Threat of Immigration: A Three-level Analysis in Western Europe. *International Journal of Comparative Sociology* 56 (2015): 2, 1–25.
- Zick, Andreas & Küpper, Beate & Hövermann, Andreas: *Intolerance, Prejudice and Discrimination: A European Report*. Berliini: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2011.

TIIVISTELMÄ

Marja Avonius & Elina Kestilä-Kekkonen: Suomalaisen maltilliset ja kirjavat maahanmuuttoasenteet

Suomalaisten maahanmuuttoasenteet ovat olleet monessa tutkimuksessa keskiössä tai niitä on sivuttu, mutta asenteet on nähty hyvin yksiuotteisesti. Kuitenkaan asenteiden taustalla olevaa ideologista kirjoa ei ole juuri tutkittu empiirisesti. Tässä artikkelissa tarkastellaan, minkälaisia asenteellisia orientaatioita suhtautumisessa maahanmuuttajiin voidaan Suomessa erottaa ja mitkä tekijät selittävät niitä.

Lisäksi asetamme Suomen kontekstiin: miten suomalaisten maahanmuuttoasenteet vertautuvat muiden eurooppalaisten asenteisiin? Tutkimuksen aineisto on Eu-

ropean Social Surveyn seitsemännen tutkimuskierroksen kyselytutkimus (ESS 2015), jota analysoidaan monimuuttujamenetelmin. Tulokset osoittavat suomalaisten maahanmuuttoasenteiden kirjavuuden. Kansalaisia, joiden maahanmuuttovastaisuus perustuu rotuun ja etnisyyteen, on hyvin vähän. Suomalaisten arviot painottuvat enemmän siihen, missä määrin maahanmuuttajilla on niitä ominaisuuksia, joista on yhteiskunnalle hyötyä.

Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisten asenteet ovat kaikilla maahanmuuton ulottuvuuksilla verraten maltillisia, joskin paikoin hieman negatiivisempia kuin muissa Pohjoismaissa.